

Наталія Порох
(Полтава)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ТОМУ «ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ» БАГАТОТОМНОЇ «ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ УКРАЇНСЬКОЇ РСР»

У статті проаналізовані науково-методичні та організаційні засади підготовки літопису населених пунктів Полтавщини багатотомної «Історії міст і сіл Української РСР». Увага приділена винятковій ролі у написанні тому «Полтавська область» викладачів вищих навчальних закладів, працівників архівів, музеїв, бібліотек, краєзнавців-аматорів.

Ключові слова: Головна редакційна колегія, обласна редколегія, районні комісії, робочі групи, анкета-довідка, куцові наради, «Методичні настанови», каталогізація, документальні фонди.

Повоєнне відродження регіональних досліджень пов'язане зі створенням на початку 1950-х років Комісії по вивченню історії міст при Президії АН України, очолюваної віце-президентом АН України академіком М. П. Семенком. До її складу ввійшли відомі українські вчені, діячі культури, представники вищих учбових закладів. Незважаючи на те, що плани, розроблені зазначеною комісією, відкривали широкі перспективи для вивчення історії важливих промислових, культурних центрів республіки, втілити їх у життя на той час так і не вдалося. Разом із тим, попри всю неузгодженість і негаразди, ідея створення фундаментальної праці з історії населених пунктів знаходила все більшу підтримку серед наукової і творчої інтелігенції, педагогічної громадськості, багатотисячного краєзнавчого активу. Наявність аналогічних процесів засвідчують підрахунки випуску краєзнавчої літератури, зроблені Я. М. Серищевим. Так, якщо в 1959 р. усіма видавництвами України було опубліковано близько 20 назв краєзнавчих праць, то вже наступного, 1960 р. кількість таких видань досягла 80.

Архівне управління при Раді Міністрів України, Інститут історії партії при ЦК КПУ – філія Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС, Інститути історії, економіки, мовознавства АН України виступили пропозицією щодо підготовки видання багатотомного літопису населених пунктів. 29 травня 1962 року її розглянула Президія ЦК Компартії України. В результаті зацікавленого обговорення, в якому взяли участь М. В. Підгорний, П. Ю. Шелест, Д. В. Коротченко, О. І. Івашенко, А. Д. Скаба, була прийнята постанова, яка про суті поклала початок великій та багатоплановій

роботі. З метою координації написання історії міст і сіл рішенням вищого політичного керівництва була утворена Головна редакційна колегія, до якої увійшли представники органів державної влади та управління, відомі українські вчені. Серед них П. Т. Тронько (голова), С. Д. Пількевич, О. К. Касименко, О. О. Нестеренко, К. К. Цілуйко, Б. П. Ковалевський, І. П. Бутич, А. Д. Кочубей, В. Є. Нижник, О. Г. Юрченко, І. К. Головач, Ю. М. Захарчук, І. С. Слабеев [26, арк. 114-115]. Пізніше Головна редакційна колегія неодноразово зазнавала змін. У різний час до неї входили І. І. Копманієць, А. Д. Скаба, Ф. П. Шевченко, І. Д. Ремизовський, [28, арк. 10], А. Г. Шевченко [29, арк. 2], В. П. Козаченко, А. Я. Пащенко, Ф. М. Рудич, М. К. Білогуров, П. М. Овчаренко [30, арк. 13], Ю. Ю. Кондуфор, І. І. Артеменко, С. Д. Зубнов [31, арк. 19]. Надзвичайно важливо, що постанова вищого політичного керівництва від 29 травня 1962 р. ставила завдання залучити до роботи якнайширше коло науковців, творчих працівників, краєзнавців як в центрі, так і на місцях.

У відповідності з прийнятими рішеннями, розгортання організаційної структури по підготовці обласного тому багатотомної серії книг розпочалося і на Полтавщині. 18 червня 1962 р. була сформована обласна редакційна колегія на чолі з другим секретарем Полтавського обкому партії М. К. Кириченком. По аналогії з Головною редакційною колегією, до її складу увійшли керівники обласних організацій і установ, творчих спілок, викладачі вищих учбових закладів, музейні працівники. Серед них: К. Г. Довбня (заступник голови), М. М. Артем'єв, С. О. Данішев, П. Н. Ємець, В. Н. Жук (відповідальний секретар), М. Л. Каплун, І. А. Олещенко (заступник голови), В. Л. Пащенко, М. Г. Удовиченко [2, арк. 1]. Створення організаційних структур по підготовці обласного тому проходило на Полтавщині, як і в інших областях, у вкрай несприятливих умовах. Останнє пояснювалося, в першу чергу, рішенням вищого партійно-державного керівництва СРСР та УРСР про утворення обласних (промислових) та обласних (сільських) партійних організацій і Рад депутатів трудящих. В ході його реалізації в області 22 лютого 1963 р. постановою Полтавського обласного (сільського) комітету компартії України була створена друга обласна редколегія під керівництвом секретаря обласного (сільського) комітету партії І. Т. Буланого [7, арк. 7].

Негативні наслідки такого рішення не важко було передбачити. Обласні редакційні колегії, що в своїй практичній діяльності спиралися на одні і ті ж наукові колективи, вищі учбові заклади, архіви, музеї, нерідко дублювали одна одну, вносили зайвий паралелізм в їхню роботу, перешкоджали зосередженню на

пріоритетних питаннях. Тому цілком своєчасним і слухним стало об'єднання обох редколегій, яке відбулося 23 березня 1964 р. [16, арк. 1].

Зміна адміністративно-територіального поділу районів негативно позначилась також на діяльності районних комісій, створених у відповідності з загальною схемою роботи. Як констатував І. Т. Буланій, вони практично припинили своє існування [8, арк. 9]. Тому поновлення районних комісій і робочих груп стали першорядним завданням як промислової і сільської, так і згодом об'єднаної редакційної колегії.

На перших етапах роботи важливу роль відіграло рішення Головної редакційної колегії «Історії міст і сіл Української РСР» про підготовку зусиллями провідних науково-дослідних установ столиці України методичних рекомендацій до видання. 6 лютого 1963 р. вони пройшли свою остаточну апробацію, були затверджені до виконання і розіслані на місця [32, с. 20].

У методичних рекомендаціях відзначалося, що багатотомна «Історія міст і сіл Української РСР» повинна стати цільним виданням, а кожен том, нарис містити найважливіші відомості з часу виникнення населеного пункту і до наших днів. Кожній області, а також столиці України – Києву, відводився окремий том. Видання повинно було мати однаковий формат і поліграфічне оформлення. Кожна книга включала в себе передмову; історико-економічний нарис про область; нариси про обласний центр; про міста обласного підпорядкування; про районний центр із загальною характеристикою району; про міста районного підпорядкування; нариси про селища міського типу і довідки про села – центри сільських рад – з характеристикою підпорядкованих їм населених пунктів [32, с. 20]. Виходячи з методичних рекомендацій, Полтавська обласна редакційна колегія розробила основні вимоги до нарисової частини тому, яка включала в себе 20 основних позицій [3, арк. 2], а також анкету-довідку, яка мала стати основою для викладення матеріалу про сільські населені пункти-центри сільських рад. Остання мала містити в собі топонімічні, географічні, демографічні відомості, інформацію про господарське життя, культуру, освіту, охорону здоров'я, громадські організації, благоустрій населеного пункту, віхи його історії, найбільш визначних земляків. Обов'язковою умовою заповненої анкети було посилання на історичні джерела та літературу, опрацьовані в процесі дослідження. Враховуючи великий обсяг роботи, обласна редакційна колегія рекомендувала залучати до заповнення анкет учителів, статистиків, працівників редакцій газет, музеїв, бібліотек, агрономів, зоотехніків, економістів, лікарів, краєзнавців-любителів найрізноманітніших спеціальностей [3, арк. 20].

Процес заповнення анкет і довідок постійно перебував у полі зору обласної редакційної колегії, яка здійснювала їх аналіз, перевіряла достовірність поданих відомостей. Унаслідок цього подані анкети нерідко поверталися до районів, на підприємства для доопрацювання або докорінної переробки [9, арк. 20]. У ході роботи повністю виправдало себе закріплення членів редколегії за окремими районами. Останні в свою чергу керували групою рецензентів, а також робочою групою. Наприклад, за Зіньківський район відповідали член редколегії М. Панчук, рецензент К. Іщенко, члени робочої групи І. Білоцерківець, В. Пилипець (Полтавський сільгоспінститут), Н. Пойдьом (облдержархів). Миргородським районом опікувалися І. Олещенко (член обласної редколегії), А. Залашко (рецензент), А. Черевань, В. Лобурець (Полтавський педінститут). До робочих груп були також залучені викладачі Полтавського сільгоспінституту В. Назаренко, О. Чупрун, К. Іващенко, педагогічного інституту – Л. Ліхіна, А. Овсяницький, інженерно-будівельного інституту – А. Котович, М. Лобода, О. Фоменко, М. Карпусь, Н. Бозіна та багато інших [11, арк. 3]. Для членів робочих груп, музейних і архівних працівників, викладачів, закріплених за районами, була розроблена спеціальна пам'ятка тих основних питань, які виникали на районному рівні. Йшлося, в першу чергу, про розширення джерельної бази, взаємодію районних установ і організацій [6, арк. 4-5].

У практику діяльності закріплених за районами груп поступово входило проведення нарад, на яких критично осмислювався набутий досвід, аналізувався хід написання нарисів і довідок, ставилися першочергові завдання. Так, на нараді, організованій обласною редколегією 1 квітня 1964 р., своїми думками щодо ходу запланованої роботи поділилися члени груп по Кременчуцькому району (керівник П. Ємець), Лубенському району (П. Білий), Миргородському району (І. Олещенко), Хорольському, Решетилівському району (С. Данішев). Як з'ясувалося в ході обговорення, в цих районах за звітний період було підготовлено до 50–60% перших варіантів основних нарисів [15, арк. 29]. Разом із тим, стан справ в ряді регіонів області викликав серйозне занепокоєння. Так, проаналізувавши роботу по написанню історії населених пунктів Полтавського району, обласна редакційна колегія була змушена констатувати: «...що підготовка цих матеріалів в районі ведеться повільно і неорганізовано. Нариси про головні села здано обласній редколегії з великим запізненням, а довідки про решту 20 населених пунктів до цього часу не зібрані. Підготовлені нариси мають ряд серйозних недоліків (за виключенням с. Куликівка та частково Нові Санжари). Більшість із них складено без використання архівних та друкованих джерел, тільки на основі розповідей старожилів і звітів місцевих колгоспів. Унаслідок цього нариси

вийшли поверхневими, без достатньо обґрунтованих фактів» [12, арк. 1-2]. Очевидно, що якість таких нарисів і довідок не задовольняла обласну редколегію, оскільки навесні нею був розроблений розгорнутий план організаційно-методичних заходів, який передбачав чітко встановлені графіки проходження текстів, виявлення та виготовлення фотоілюстрацій, підвищував відповідальність авторів, рецензентів, редакторів [14, арк. 21].

Діяльність Полтавської обласної редакційної колегії постійно перебувала в полі зору Головної редакційної колегії видання. І це не випадково, оскільки том «Полтавська область» був одним із перших у планах видання. Восени 1963 року здобутки і прорахунки полтавчан стали предметом серйозного обговорення на засіданні Головної редколегії [5, арк. 11]. Очевидно, що певні положення і висновки цього та інших обговорень були покладені в основу постанови вищого політичного керівництва України від 5 лютого 1964 року «Про доповідну записку т.т. Скаби А. Д., Тронька П. Т. та Касименка О. К. про хід виконання постанови від 29 травня 1962 р. «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР» У прийнятому з цього приводу документі особлива увага зверталася на якість нарисів і довідок, унаслідок чого науково-методичне керівництво роботою було покладене на Інститут історії АН України, а також внесені відповідні зміни у складі самої редколегії [27, арк. 11-12].

Керуючись новими вимогами, Головна редакційна колегія визнала за доцільне заслухати на своїх засіданнях редколегії семи областей у тому числі Полтавської області [13, арк. 2]. Для цього вона зажадала від останніх надати інформацію про зміни в складі редколегії тому, розгорнутий план-графік підготовки тому до друку, план організаційно-методичних заходів, перелік найвизначніших селищ міського типу і сільських населених пунктів, про які будуть вміщені нариси в томі. Наприкінцева вимога пояснювалась тим, що, зібравши відомості з областей, вона намагалася скласти остаточне уявлення про загальний обсяг усього видання [10, арк. 1]. Одночасно з цим, Головна редакційна колегія рекомендувала всім редколегіям томів провести обласні та районні наради авторських колективів з питань написання нарисів і довідок, зміцнити робочі групи висококваліфікованими фахівцями, частіше проводити обговорення текстів у трудових колективах. З метою проведення мовного аналізу та редагування матеріалів утворити при обласних редколегіях редакції за участю висококваліфікованих спеціалістів, уважніше ставитися до зауважень, висловлених відповідним підрозділом Інституту історії АН України [13, арк. 1-8].

Вжиті заходи значною мірою активізували роботу по підготовці тому. Зокрема була остаточно з'ясована його структура, яка включала

в себе 80 нарисів про історію найбільших населених пунктів та 329 коротких довідок на села – центри сільських рад [19, арк. 1]. Свої висновки щодо готовності кожного нарису і довідки мали висловити провідні науковці регіону, які на початку 1965 р. здійснили його зведене рецензування [18, арк. 14]. Аналіз, проведений обласною редакційною колегією, показав, що встановлені терміни були нереальними. Лише 20 лютого 1966 р. вона дістала підстави для рекомендації тому «Полтавська область» до друку [20, арк. 1]. Однак, на практиці це не означало остаточного завершення роботи. На основі редакційних зауважень, висловлених Головною редакцією УРЕ, 11 березня 1966 р. проведена обласна нарада районних комісій і авторських колективів, на якій були поставлені конкретні завдання по доробці текстів, окреслені вимоги по оформленню їх бібліографічного апарату [21, арк. 1].

Незважаючи на різного роду дискусії, розмаїття думок і поглядів, у другій половині 1967 р. том «Полтавська область» серії «Історії міст і сіл Української РСР» побачив світ і став помітною подією не лише регіону, а України в цілому. В умовах сьогодення шляхи, форми і методи підготовки видання піддаються серйозній критиці, як з боку істориків, так і громадських організаторів. Її вістря спрямоване, перш за все, проти командно-адміністративних методів, які превалювали в діяльності Головно та обласних редколегій. Безперечно, що впровадження в повсякденну практику жорсткого контролю з боку партійних і радянських органів, наклали свій негативний відбиток на видання. Йдеться про його зайву заідеологізованість, замовчування трагічних сторінок минулого, зайву і невинуватну демонстрацію переваг соціалістичного способу життя.

Провідну роль у підготовці багатотомної «Історії міст і сіл Української РСР» відіграли науково-дослідні інститути Академії наук України, які не лише оперативно розв'язували науково-методичні питання забезпечення видання, а й рецензували та редагували тексти, консультували обласні редакційні колегії, районні комісії, авторські колективи. Характерною у цьому відношенні є діяльність спеціального відділу історії міст і сіл, створеного 5 вересня 1963 р. у структурі Інституту історії АН України [32, с. 21]. Крім основних працівників, до його складу залучалися фахівці різних галузей знань – археології, мовознавства, літературознавства тощо. Таким чином, був сформований колектив, здатний здійснювати комплексний підхід до опрацювання нарисів і довідок. Вже за короткий час відділ історії міст і сіл створив докладний науково-допоміжний апарат, який включав у себе низку необхідних для роботи картотек. Все це дало змогу впродовж 1964–1966 рр. надати авторським колективам енциклопедії населених пунктів понад 1200 консультацій [33, арк. 100-101].

Інститут археології АН України у контексті підготовки томів систематизував матеріали про 8 тис. пам'яток, що дозволило у томах подати відомості про них в рамках окремих мікрорайонів [34, арк. 1].

Широке коло мовних питань перебувало у центрі уваги Інституту мовознавства АН України, з ініціативи якого було проведено ряд всеукраїнських і регіональних нарад, підготовлені відповідні методичні рекомендації. Аналогічні завдання вирішував Інститут літератури АН України, науковці якого уважно слідкували за висвітленням у нарисах і в довідках найбільш яскравих сторінок літературного життя [34, арк. 18-20, 26].

Безпосередньо на місцях відповідальна роль у створенні багатотомного літопису населених пунктів відводилася викладачам вищих навчальних закладів, учителям, музейним, архівним та бібліотечним працівникам, активу творчих спілок. За підрахунками голови Головної редколегії «Історії міст і сіл Української РСР» П. Т. Тронька до роботи над томом «Полтавська область» на першому етапі (збір матеріалів) було залучено близько 1,5 тис. чоловік – вчителі (66%), викладачі вузів і наукові співробітники (8%), архівісти (5%), журналісти, музейні та бібліотечні працівники (4%). На стадії написання нарисів та їх доробки було зайнято 96 чоловік, з них біля 40% – вчителі, 32% – викладачі вузів, 6% – архівісти, 6% – журналісти, 4% – музейні та бібліотечні працівники [32, с. 78].

На завершальному етапі питома вага участі викладачів вищих навчальних закладів і науковців зросла до 32%. Це обумовлювалося послідовною зацікавленою позицією Міністерства освіти, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти України. Так, МВССО УРСР своїм наказом №678 від 26 грудня 1963 р. зобов'язало ректорів вищих навчальних закладів за погодженням з відповідними обласними редколегіями «Історії міст і сіл Української РСР» закріпити провідних викладачів гуманітарних кафедр за окремими районами і авторськими колективами у межах своєї області для надання практичної допомоги районним і міським комісіям у роботі над виданням [32, арк. 4].

Виходячи з рекомендацій Головної редакційної колегії «Історії міст і сіл Української РСР», Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти України, професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів Полтавщини активно включився у підготовку видання. Загалом він включав у себе 20 кандидатів історичних наук, 15 викладачів без ступеню, що працювали на гуманітарних кафедрах Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, Полтавського сільськогосподарського інституту, Полтавського інженерно-будівельного інституту [19, арк. 5]. З цілком зрозумілих причин пріоритетну роль відігравали викладачі історичного

факультету Полтавського педінституту, які тривалий час фахово займалися розробкою проблем історії України, були тісно зв'язані з провідними науково-дослідними установами СРСР і України в зазначеній галузі знань. Так, доцент педінституту П. Х. Білий підготував нарис з історії Лубен, який отримав високу оцінку як на рівні області, так і республіки. Крім того, він прорецензував і відредагував близько десяти інших нарисів. Асистент цього ж вузу П. С. Дишлевий на високому фаховому рівні розробляв історію м. Карлівка та ряду сіл області. Його колега по інституту доцент А. С. Черевань на основі широкого кола джерел написав оригінальний за своїм змістом нарис з історії с. Опішня Зіньківського району, який задовольнив найвибагливіших рецензентів. Аналогічним чином оцінювались результати роботи асистента Л. С. Ліхіної [19, арк. 5-6].

Особлива увага зверталася на активізацію збору матеріалів шляхом заповнення анкет-довідок про населені пункти, а також аналітичний розпис наявних сил, документальних фондів. Упорядкування проспекту тому «Полтавська область» було неможливим унаслідок відсутності систематизованих відомостей про адміністративно-територіальний поділ, який неодноразово зазнавав певних змін. У контексті цього високої оцінки заслуговує праця полтавських архівістів на чолі з В. Н. Жук, які за короткий період, спираючись на документальні джерела і літературу, підготували до друку довідник про адміністративно-територіальний поділ Полтавщини за 1648–1942 рр. Він став цінним посібником для районних комісій та авторських колективів, дозволив скласти перелік населених пунктів передбачених для включення до тому «Полтавська область» [2, арк. 2]. 9 квітня 1962 р. Держаний архів Полтавської області повідомляв Архівне управління при Раді Міністрів УРСР про те, що при підготовці проспекту тому взяті такі кількісні показники: всього населених пунктів – 2395, у тому числі міст обласного підпорядкування – 2, селищ міського типу, які не є районними центрами – 8, робітничих селищ – 3, сіл – центрів сільських Рад – 384, сіл, які не є центрами сільських Рад – 1977, хуторів і дрібних сіл, які об'єднані з іншими населеними пунктами – 622 [4, арк. 4]. Співробітники ДАПО взяли на себе підготовку зразкових нарисів і довідок, які б могли стати своєрідним орієнтиром для авторських колективів видання. У жовтні 1962 р. вони направили начальнику науково-видавничого відділу Архівного управління при Раді Міністрів УРСР, кандидату історичних наук І. Л. Бутичу зразкові нариси і довідки з історії смт. Диканька, с.с. Великі Будища, Чорний Яр, Писарівщина [4, арк. 16]. Глибоко проаналізувавши подані матеріали, науково-видавничий відділ вказав на їх деяку поверхневість і схематизм, відсутність згадок про археологічні пам'ятки, важливі

історичні події, важкий малодоступний виклад матеріалу. Характерно, що на початку 60-х рр. авторським колективам і обласним редколегіям рекомендувалося не залишати поза увагою той негативний вплив, який завдав суспільству «культ особи» [4, арк. 17]. З метою уніфікації викладених матеріалів Архівним управлінням при Раді Міністрів УРСР була розроблена спеціальна анкета-довідка про населені пункти. Надсилаючи документ на місце, Архівне управління при РМ УРСР прохало дати на нього докладну рецензію, висловити думку щодо його доцільності [4, арк. 7]. Надзвичайно важливо, що архівні працівники виступали не лише координаторами та організаторами роботи, а й безпосередніми авторами нарисів і довідок. Зокрема, як автори і співавтори вони брали участь у написанні 16 нарисів до полтавського тому [22, арк. 1]. На основі «Методичних настанов», розроблених Архівним управлінням при Раді Міністрів УРСР, в Державному архіві Полтавської області була сформована колекція документів обласної редакційної колегії «Історії міст і сіл Української УРСР», яка налічує 938 одиниць зберігання. Її матеріали включають у себе: 1) документи про діяльність облредколегії; 2) про адміністративно-територіальний поділ, джерела про Полтавщину; 3) нариси, довідки, анкети на населені пункти області; 4) відомості про передовиків сільського господарства; 5) фотодокументи [24, с. 67-68].

Начальник відділу використання і публікації Полтавського облдержархіву В. Н. Жук збрала колекцію документів про Ю. В. Кондратюка [5, арк. 7]. У цей же час був сформований фонд член-кореспондента АН УРСР, директора Полтавської гравіметричної обсерваторії, депутата Верховної Ради УРСР З.Н. Аксент'євої. Архівісти опрацювали й систематизували цікаві документи з історії Полтавської обсерваторії [17, арк. 1-23]. 1972 р. працівники архіву доклали чималих зусиль до формування особового фонду музикознавця С. А. Шевченка, який зібрав унікальні документи, в т. ч. фотографії, про мистецьке життя м. Полтава і Полтавщини, про перебування в краї відомих діячів культури і мистецтва країни [35, арк. 1].

Не менш важливі завдання по підготовці літопису населених пунктів здійснювали обласна універсальна, міські, районні бібліотеки Полтавської області. Надзвичайно важливо, що вже на перших етапах роботи ДІБ України розробила і надіслала інструктивно-методичні матеріали, в яких висвітлювалися шляхи, форми і методи виявлення і каталогізації літератури з історії міст і сіл. Одночасно з цим на місце була розіслана «Бібліографія російськомовної та україномовної літератури з історії України», «Бібліографія дисертацій з питань економіки і культури України», узагальнюючий огляд краєзнавчої роботи бібліотек [37, арк. 73]. Подібні форми і методи роботи запровадила Полтавська універсальна бібліотека імені І. П. Котляревського, яка у звіті Управління бібліотек

Міністерства культури України за 1965 р. відзначалася як одна з кращих у сфері розробки літератури з історії міст і сіл [36, арк. 201]. Її працівники не лише брали участь у систематизації літератури, упорядкуванні покажчиків, а й виступали авторами нарисів і довідок до тому. До роботи була також залучена полтавська обласна бібліотека для дітей та юнацтва, бібліотеки Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, Полтавського сільськогосподарського інституту та інші [23, арк. 11].

Не залишились осторонь роботи і музейні заклади Полтавщини. Зокрема, Полтавський краєзнавчий музей, Музей Полтавської битви, Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного займалися не лише виявленням документів з історії рідного краю, консультуванням авторів, а й добирали фотоілюстративні матеріали до тому [23, арк. 11].

Свій помітний внесок у підготовку видання зробили творчі спілки, громадські організації. Так, за підрахунками А. М. Аббасова, лише журналісти газети «Зоря Полтавщини» з 1962 по 1964 рр. опублікували більше 50 статей краєзнавчого характеру, що виходили під рубрикою «Полтавський рушничок». Молодіжна газета «Комсомолец Полтавщини» також завела краєзнавчу рубрику «Полтавський художній літературний календар» [1, с. 116]. Члени Спілки журналістів України виступали авторами нарисів і довідок. Показовим у цьому відношенні є приклад редактора Пирятинської районної газети Г. О. Бажана, який реалізував у томі зібрані ним протягом років матеріали з історії Полтавщини.

Таким чином, вже на початку 60-х рр. у Полтавській області були вироблені і запроваджені науково-методичні і організаційні засади підготовки тому «Полтавська область» багатотомної «Історії міст і сіл Української РСР»; у написанні літопису населених пунктів регіону виняткову роль відігравали викладачі вищих навчальних закладів, працівники архівів, музеїв, бібліотек, які виявили, систематизували і узагальнили літературу, публікації періодичних видань, документальні матеріали з історії краю; в процесі роботи в обласній універсальній бібліотеці, районних бібліотеках, Державному архіві Полтавської області сформувався науково-довідковий апарат, який став основою для подальших досліджень; участь у створенні унікальної за своїм змістом праці сприяла зростанню фахового рівня викладачів, учителів, архівних, музейних та бібліотечних працівників.

Джерела і література

1. Аббасов А. М. Становление и развитие исторического краеведение Полтавщины от его зарождения до наших дней: Дисс. канд. ист. наук. К., 1979, 183 с.
2. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО), ф. Р-8811, оп. 1, спр. 1.

3. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 3.
4. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 4.
5. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 6.
6. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 11.
7. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 12.
8. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 13.
9. ДАПО, ф. Р- 8661, оп. 1, спр. 15.
10. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 19.
11. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 20.
12. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 21.
13. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 22.
14. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 23.
15. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 24.
16. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 25.
17. ДАПО, ф. Р-8829, оп. 1, спр. 33.
18. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 40.
19. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 41.
20. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 52.
21. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 53.
22. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 62.
23. ДАПО, ф. Р-8661, оп. 1, спр. 82а.
24. Історичне краєзнавство в Українській РСР. П. Т. Тронько, В. О. Горбик, О. І. Лугова та ін. ; відп. ред. П. Т. Тронько ; АН УАСР, Інститут історії. К.: Наукова думка, 1989, 240с.
25. Науковий архів Всеукраїнської спілки краєзнавців (НА ВСК), ф. 1, оп. 1, спр. 36.
26. Російський державний архів соціально-політичної історії (далі – РДАСПІ), ф. 17, оп. 92, спр. 790.
27. РДАСПІ. Ф. 17, оп. 94, спр. 971.
28. РДАСПІ. Ф. 17, оп. 139, спр. 2451.
29. РДАСПІ. Ф. 17, оп. 141, спр. 2219.
30. РДАСПІ. Ф. 17, оп. 143, спр. 2351.
31. РДАСПІ. Ф. 17, оп. 148, спр. 2633.
32. Тронько П. Т. Летопись дружбы и братства. К. 1981. 127 с.
33. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО), ф. 4633, оп. 1, спр. 60.
34. ЦДАВО України. Ф. 4633, оп. 1, спр. 61.
35. ЦДАВО України. Ф. 5116, оп. 9, спр. 414.
36. ЦДАВО України. Ф. 5116, оп. 9, спр. 459.
37. ЦДАВО України. Ф. 5116, оп. 9, спр. 476.